

Neoklasik Marksistler¹

H. GÜRAK

www.hasmendi.net

hasmendi@gmail.com

¹ Bu çevirinin İngilizce orijinal metni "**Neoclassical Marxists**", YK-Economic Review dergisinin Haziran-2001 tarihli sayısında yayınlandı. Türkçesi bazı değişiklikler içermektedir.

Özet

Günümüz iktisadi araştırmalarında ve akademik çevrelerde giderek artan oranda "beşeri beceriler" ve "teknolojik yeniliklere ilgi gösterilmekte, yer verilmektedir. Dolayısıyla, ütöpik varsayımlar ve robot bireylerin sanal ilişkileri üzerine inşa edilmiş sanal ekonomik modeller giderek daha gerçekçi bir yapıya dönüşmektedir. Ancak, gene de bazı iktisatçılar Neoklasik doktrinin "kutsal" temel taşlarını sorgulamamaya özenle dikkat ediyorlar.

Yaygın Neoklasik ideolojinin sadık iki taraftarı olan Lucas ve Romer, geçmiş yakın zamanda iktisadi büyüme kuramına "işgücünün niteliklerini" veya onların deyimiyle "beşeri-sermayeyi" büyümenin temel taşı olarak analizin merkezine yerleştiren iki farklı eserle katkıda bulunmuşlardı. Bu eserlerdeki iktisadi ilişkilerin gerçekleri yansıtmaktan uzak robot bireyler arası iktisadi olaylar olduğunu bir an için göz ardı edecek olursak, her iki analizde çarpıcı olarak "işgücünün niteliklerinin" ön plana çıktığını görürüz. Eserler bu açıdan biraz dikkatle incelendiğinde aslında yapılan analizlerin birbirine benzerliklerinden çok Neoklasik doktrini savunan iktisatçıların en büyük ideolojik rakibi olan Marks'ın görüşleri ile büyük benzerlikler içerdiğini görürüz.

Lucas ve Romer "gizli" Marksistler olabilirler mi?

Abstract

In the contemporary economic literature and academic environments, one encounters increasing interest to the role assigned by human skills and new technologies. In other words, there seems to be a shift in interest from "virtual" assumptions and mechanical relations of interactive robots i.e., in an artificially created world, to "real" economics as it is. However, the "Holy Ground and the Foundation Stones" of the Neoclassical doctrine seem hardly being questioned.

Being loyal disciples of the dominant ideology, Lucas and Romer introduced two new approaches independently to the economic growth with skilled human resources (human capital, as they call it) at the core of analysis. Overlooking the mechanical and unrealistic relations of their respective models, the striking common feature is the major role attributed to human skills. And this "striking" common feature leads to a "striking" resemblance, not only to one another, but rather to Marx, the great ideological enemy of the Neoclassical doctrine.

Are Lucas and Romer "latent" Marxists?

Giriş

Hem Marks hem de ondan önceki ve sonraki birçok iktisatçı için "iş-gücü"², doğanın varlıklarını veri olarak alırsak, üretilen bütün değerlerin kaynağı olarak kabul edilirdi. İşgücünün katkısı olmadan hiçbir değer üretilemezdi. Böylece, üretilen her meta (fiziksel-ürün) doğanın varlıklarının üretimle dönüşümüne harcanan emek-zamana indirgenebilirdi. Dolayısıyla, William Petty'nin ifade ettiği gibi: maddi zenginliğin babası olarak emek, annesi olarak da doğa kabul edilirdi (Marx; 1976; ss.133-134).

Ancak, 1870'li yıllardan itibaren Marjinalist Okul'un ortaya çıkışıyla birlikte işgücünün üretim ilişkilerindeki yeri ve önemi değişmeye başladı. Marksist görüşlere karşı verilen ideolojik mücadele, iktisadi ilişkilere yeni bir bakış açısı oluşturmak için çok uygun bir zemin oluşturuyordu. Çeşitli girişimlerle sosyal-kültürel ve siyasal değer yargılarından arındırılmış ve Newton fiziği mantığına uygun, bir iktisat bilimi oluşturmak isteniyordu. İktisat bilimi astronomi, fizik gibi "evrensel" geçerli "tarafsız" yasaları olan bir bilim dalı olmalı, kesin sonuçları olan analizler yapabilmeli ve öngörülerde bulunabilmeliydi.

Marksizm'e alternatif yeni arayışlar içinde olan ideologlar zaman içinde çabalarında oldukça başarılı oldular ve günümüzde küresel saygınlığı oldukça yüksek ve bilimsel (!) Neoklasik doktrinler ortaya çıktılar. Giderek iktisat bilimi Newton fizik kurallarına daha uygun, daha gelişmiş matematiksel modellere sahip, "evrensel yasaları olan" bir bilim (!) dalı haline geldi. Ancak, yaklaşık 140 yıl süren bu gelişmeler sonucu iktisat bilimsellik (!) mertebesinde yükselmesine karşın, giderek daha soyut ve gerçekleri yansıtmaktan daha uzak bir hale geldi. Nobel ödüllü iktisatçı Ronald Coase'ın vurguladığı gibi, iktisat artık akademik çevrelerin "yazı tahtası iktisadına" dönüşmüş bulunuyor (Coase;1991;s.4).

Zaman içinde Neoklasik iktisadın kendine örnek olarak aldığı "Newton fiziği" daha da geliştirildi ve epey değişim geçirdi; ama Neoklasik iktisatçılar ısrarla

² Marks'ın eserlerinde kullandığı "labor-power" sözcüğü Türk iktisatçılar tarafından "emek" olarak Türkçe'ye çevrilerek kullanılmıştır. Oysa emek sözcüğü gerçek özne değildir; **gerçek özne emekçidir**. "Emek", kavramı emekçinin üretimde kullandığı ve emekçiye ait bilgi-beceri-yetenek-deneyim gibi niteliklerle ilgilidir. "Emeğinin niteliği" dendiği zaman ise söz konusu olan Neoklasik ideolojinin favori kavramı olan "beşeri-sermayedir".

Bu eserde Marks'ın kullandığı "labor-power" kavramının Türkçe karşılığı olarak "iş-gücü" kavramı ve geleneksel iktisatçıların "labor" kavramının karşılığı olarak kullandığı "emek" yerine "emekçi" kavramı kullanılacaktır.

geçmişe sadakatlerini sürdürdüler. Aradan yüzyıldan çok zaman geçmesine karşın sadakat devam ediyor ve günümüz iktisadi kuramlarında "pozitif bilim" olduğu ileri sürülen Neoklasik ideolojinin arkaik düşünce yapısı varlığını etkin bir biçimde sürdürüyor. Bilimsel (!) Neoklasik kuramların hâlâ tarihle bağlantısı yok, siyasal-sosyal-psikolojik etkenler dışlanıyor, ütopyik varsayımlar kullanılıyor, iktisat matematiğin alt-branşına dönüştü, robot-gibi-insan "Homoeconomicus" hem üretici hem de tüketici olarak iktisadi varlığını sürdürüyor ve hâlâ gerçek dünyadan kopuk "denge" modelleri oluşturulmaya çalışılıyor; kısacası Neoklasikler sanal bir dünyada varlıklarını ve bilimsel (!) çalışmalarını sürdürmekte ısrar ediyor. Oysa yaptıklarının "pozitif" değil, "normatif", yani "olan" değil, "olması-gerekenle" ilgili iktisadi çalışmalar olduğunu kabul etseler her şey bambaşka olacak. Örneğin, atomlar kadar çok üreticiler ve piyasalar hakkında "tam" enformasyon sahibi olunsaydı herhalde piyasalarda her şey çok başka olurdu. Gerçek böyle olmadığına ama arzu edilen bu olduğuna göre Neoklasik ideoloji "**olması-gereken**" ile ilgilidir demek yanlış olmaz.

Dönüm noktası

1950'li yıllarda Solow sayesinde Neoklasik iktisatçılar teknolojik yeniliklerin önemini "**yeniden keşfettiler**"³ ve Solow bu "yeniden" keşif nedeniyle Nobel ödülüyle ödüllendirildi. Ancak, yeni ve ödüllü bilimsel modele göre teknolojik yenilikler işletmeler tarafından bilinçli olarak araştırılıp, geliştirilmiyor, ama "gökten zembille iner gibi" birden ortaya çıkıyorlardı. Dolayısıyla, bilimsel iktisadi doktrin teknolojik yeniliklerin kaynağını bilmiyor, sermaye ve emekçiden "**farklı ve bağımsız**" bir etmenmiş gibi sunuyor, daha da vahimi bu söyleme akademisyenlerin önemli bir bölümü sorgusuz sualsiz biat ediyordu. Bu kutsal söyleme göre teknolojik yenilikler ve üretim artışı gibi olgular "görünmez ve gizemli" bir güç tarafından gerçekleştiriliyor ve bu güç arkasında hiçbir iz bırakmadan kayboluyordu. Zaten "görünmez ve gizemli" olduğu varsayılmıyorsa teknolojik yeniliklerin kaynağını bulmak Neoklasik ideoloji için de zor olmazdı.

Teknolojik yeniliklerin öneminin "yeniden" keşfinin ardından kuramlardaki eksiklerin farkında olan ve daha gerçekçi modeller oluşturmaya çalışan

³ Oysa Solow'dan yaklaşık 100 yıl önce Marks, yaklaşık 200 yıl önce de A. Smith ve diğer bir çok Klasik dönem iktisatçısı, 1930'lu yıllarda da Schumpeter ısrarla teknolojik yeniliklerin öneminden ve etkilerinden söz ediyorlardı. Ama her nedense bilimsel Neoklasik ideoloji bu gelişmeleri ancak Solow sayesinde "yeniden" keşfedebildi.

araştırmacılar gene çok eskiden beri bilinen ama Neoklasik doktrinlerin uzun zaman yabancı olduğu önemli bir üretim etmenini daha "**yeniden keşfetme**" başarısını gösterdiler; emekçinin emeğinin niteliği, veya kendi jargonlarına göre, "beşeri sermaye" (H). Ancak bu "yeniden" keşif de öyle bir biçimde sunuldu ki, sanki geleneksel "emek-çi" veya diğer üretim girdileri ile hiçbir organik bağı olmayan "**farklı**" bir üretim girdisi bulunmuştu.

Bu yeniden keşif sonucunda "beşeri sermaye" kavramı yeni nesil bilimsel modellerin ayrılmaz bir parçası haline gelmeye başladı. Bu gelişmeler sayesinde geleneksel üretim faktörleri yakın bir zamana kadar emek-çi (L) ve sermaye (K) olarak sadece iki tane iken ($Y=L,K$) şimdi dört tane oldu ($Y=L,K,A,H$); en azından şimdilik dört tane ve Neoklasik ideolojiye göre. Üretimin bağımsız bir girdisi olarak beşeri sermayenin kabul görmesi, emek-çi ile aralarında bir bağ yokmuş gibi sunulması elbette ki iktisadi olayların daha kolay analizinden çok, yanlış ya da eksik analizler yapılmasına katkıda bulunduğunu ileri sürülebilir. Çünkü, emek-çi (L) ile beşeri-sermaye (H) özünde birbirinden bağımsız ve farklı iki üretim girdisi değildir; aksine bir elmanın iki yarısıdır.

Bu arada akla gelen ilginç bir soru var: Neden yeni kavrama "**zihinsel emek**" veya "**emeğin niteliği**" denmiyor da "beşeri sermaye" denerek sanki emekten çok sermayeye yakın bir şeymiş gibi gösterilmeye çalışılıyor? Acaba bunun nedenini sosyalist ideolojiden korkuda aramak yanlış mı olur? İktisat bilimini ideolojik kaygılar ve çekişmeler biçimlendiriyor ve yönlendiriyor desek yanlış olur mu?

Günümüzde her akımdan iktisatçının çalışmalarında teknolojik yeniliklere ve emeğin niteliklerine gereken saygı ve ilgiyi gösterdiğini, iktisadi çalışmaların her aşamasında önemli bir konuma sahip olduklarını söyleyebiliriz. Her iki kavram da özellikle büyüme kuramları içinde hak ettikleri yeri buluyorlar, hatta büyüme kuramlarının ayrılmaz parçaları oldular. Günümüzün en ünlü iktisatçıları arasında yer alan Neoklasik Okul'un önemli isimlerinden Lucas ve P. Romer de çalışmalarında bu iki kavramdan birini veya her ikisini birden kullanmakta ve büyümenin en önemli etmen(ler)i olarak ön plana çıkarmaktadır. Ancak, tüm kuramların temel taşı oluşturan fiyat kuramında Neoklasik ideolojik açıdan teknolojik yenilikler ile emeğin niteliklerinin etkilerini kurama entegre etme çabalarını henüz göremiyoruz.

Aşağıdaki bölümlerde Lucas ve P. Romer gibi iki ünlü Neoklasik iktisat eğimli iktisatçının büyüme ile ilgili çalışmalarını "teknolojik yenilikler" ve "zihinsel emek" açısından analiz edeceğiz. Lucas ve Romer'in içsel büyüme modellerinde en önemli üretim girdisi olarak "**işgücü**" karşımıza çıkıyor. Büyüme-beşeri sermaye (emeğin niteliği) ilişkisi açısından değerlendirildiğinde Lucas ve

Romer'in bulguları ile ideolojik karşıtı oldukları Marks'ın bulguları arasında inanılmaz bir benzerlik olduğunu göreceğiz.

Lucas

Neoklasik geleneğin ünlü ve etkin isimlerinden biri olan Nobel ödüllü iktisatçı Lucas, 1988 yılındaki çalışmasında "beşeri sermayeyi" büyümenin içsel ve temel etmeni olarak gösterdiği bir "**mekanik model**" oluşturdu. Bu modelin 4. ve 5. bölümlerine göre, büyümenin motoru "okul-eğitimi" ve "yaparak-öğrenme" sonucu oluşan "**beşeri sermaye**" birikimi olarak gösteriliyor ve teknolojik yenilikleri öne çıkaran büyüme modellerine alternatif olarak sunuluyordu. Lucas'a göre, sadece büyüme değil, "göreceli fiyatlar" da beşeri sermaye donanımı tarafından belirleniyordu (Lucas; 1988; s.29).

Mekanik Model

Lucas, mekanik kalkınma modelini şöyle tanımlıyor; "**enteraktif robotlardan**" oluşan "**yapay bir dünyayı**" çözümleyen ve bilgisayarlarda test edilebilir niteliklere sahip bir model. Mekanik modelin tanımladığı bu yapay dünya ve nüfusu oluşturan robot bireyler, çeşitli Neoklasik bilimsel (!) modellerden zaten tanıdık özellikler.

Lucas analizine standart Neoklasik büyüme kuramını, fiziksel sermaye birikimi ile teknolojik yenilikler çerçevesinde değerlendirerek başlıyor. Cevabını aradığı soru; geleneksel Neoklasik büyüme modelinin büyümeyi açıklamada yeterli olup, olmadığı; ancak vardığı sonuç olumsuzdur (Lucas;1988;s.6). "**Büyümenin kaynağı olarak teknolojiye bu kadar büyük rol verilmesi sonucu**", diyor Lucas, "... **kuram gereği diğer her şeye küçük roller düşecektir.**" (Lucas;1988;s.15).

Lucas, beşeri sermaye birikiminin etkisini incelemek amacıyla standart Neoklasik modele iki uyarılama yapar. Amacı, "**teknolojik yeniliklerin büyümenin motoru olduğu görüşüne alternatif veya en azından tamamlayıcı**" bir görüş sunmaktır (Lucas;1988;s.17). Yapmak istediği şey standart Neoklasik modele beşeri sermayeyi eklemektir. Çalışmasının 4. Bölümü'nde ilk olarak fiziksel ve beşeri olarak iki çeşit sermayeden oluşan "tek-sektörlü-model" üzerinde yoğunlaşır. Beşeri sermayeden kastettiği işgücünün eğitim sayesinde kazandığı "**genel beceri düzeyidir**". Modelin dışsal olan tek etmeni nüfus artışıdır; diğerleri içseldir.

Çalışmanın bulgularına gelince; "**4. Bölüm'deki model ortalama büyüme oranlarını açıklayabilmekte olmasına karşın**", diyor Lucas, "**farklı zamanlarda**

ve farklı ülkelerdeki büyüme farklı büyümeyi açıklayıcı nitelikleri yoktur" (Lucas;1988;s.40). Başka bir deyişle, modelin bize gerçek dünya hakkında çok az şey söylediği sonucuna varır.

5. Bölüm'de, Lucas standart Neoklasik modele ikinci kez bir uyarılma yapma çabasına girer ve "**yaparak-öğrenme**" sonucu oluşan "**uzmanlaşmış beşeri sermaye birikimi**" üzerine yoğunlaşır. Varsayım gereği, bütün beşeri sermaye birikimi belli ürünlerin üretimine özgüdür; çünkü beşeri sermaye birikimi, belli bir işi "**yaparak-öğrenme**" yöntemiyle oluşur. Yeni modelde teknoloji ve zevkler veridir. Göreceli fiyatlar beşeri sermaye donanımı tarafından belirlenir ve "**hangi ürünlerin nerede üretildiği, aynı zamanda her ülkenin beşeri sermayesinin büyüme oranını da belirler**" (Lucas;1988;s.40). Sonuç; "**... ülkeler arasındaki bu farklılaşma, ülke-içi değişimlere olanak tanımaz**" (Lucas;1988;s.41).

Lucas, teknolojik yeniliklerden kaynaklanan büyüme görüşüne bir alternatif olarak sermaye ve çıktının içsel olarak uyum sağladığı **beşeri sermaye birikimi** üzerine inşa edilmiş bir büyüme modeli oluşturmaya çalışmaktadır. Beşeri sermaye kavramıyla kastedilen ücret karşılığı çalışanların, yani işgücünün bilgi ve beceri düzeyidir. Beşeri sıfatıyla tanımlanan bu sermaye, yatırımcının sermayesinden farklı olmanın yanı sıra, "**beşeri**" olan işgücünden de farklı bir kavram gibi sunulmaktadır. Lucas'ın büyüme anlayışına göre, beşeri sermaye birikimi ile birlikte değer-üretimi, yani büyüme de artmaktadır. Başka bir biçimde ifade edilecek olursa, ekonominin büyüme hızı işgücünün bilgi ve beceri düzeyinin büyüme hızı ile doğrudan ilişkilidir. **Beşeri sermayenin**, nam-ı diğer **emekçinin bilgi-beceri düzeyinin**, ekonomik büyüme üzerinde böyle önemli bir etkisi olduğu Lucas tarafından kabul edildiğine göre, şu sorunun yanıtı çok önemlidir: Üretilen bütün değerlerin kaynağının emek-gücü olduğunu savunan Marks ile büyümenin kaynağının beşeri sermaye birikimi olduğunu savunan Lucas arasında ne fark vardır?

Lucas gizli bir Marksist olabilir mi?

Beşeri sermaye birikimi ile ekonomik büyüme arasında bu kadar yakın bir ilişki olduğunu savunan Lucas, maalesef beşeri sermaye ile "üretim için bilgi", yani teknoloji⁴ arasında organik bir ilişki olduğunun farkında değildir. Veya aradaki ilişkinin farkındadır, ama görmezden gelir; çünkü mekanik modele göre, teknolojik yenilikler ve yeniliklerin oluşum hızının belirleyicileri, mekanik

⁴ Teknoloji (üretim için bilgi) kavramının ayrıntılı bir incelemesi için bak. H. Gürak, 2006.

büyüme modelinin kapsamı dışındadır. Bu önemli ihmale karşın, mekanik modelin içsel özelliklerine göre ve vardığı sonuca göre değerlendirecek olursak, Lucas'ı bir **Neoklasik Marksist** olarak tanımlamak yanlış olmaz.

Romer

1990 yılında Romer Neoklasik geleneğe uygun, teknolojik yenilikler üzerine inşa edilmiş, standart Neoklasik modellerden daha gerçekçi gelen yeni bir büyüme modeli oluşturdu. Modelin en önemli özelliği, teknolojik yeniliklerin "içsel" olmaları; başka bir deyişle, bilinçli amaçlar doğrultusunda sürekli olarak teknolojik yenilikler yapılıyor, olmasıydı. Daha önceki büyüme modelleriyle ilgili olarak: **"Yeniliklerin, buluşların, keşiflerin ve teknik ilerlemenin tartışması nerede?"** diye sorduktan sonra Romer şöyle bir görüş belirtir: "... iktisadi politikanın en önemli görevi teknolojik değişimi destekleyecek bir kurumsal çevre oluşturmaktır" (Romer;1994). Çünkü, "yeni fikirler", yeni ürünlerin, yeni pazarların ve daha yüksek göneng düzeyinin kaynağıdır.

Romer'in modeli ve bilginin önemi

Romer'in ifadesine göre, (1990;s.84), (üretken) "**bilgi**", üretime iki farklı açıdan "**yeni tasarımlar**" olarak katkıda bulunur:

- 1- Üretim yapan "yeni bir ürün" (sermaye-malı); ve
- 2- Araştırma sektöründeki beşeri sermayenin verimliliğini arttıran bilgi havuzuna bir katkı.

Girdiler ve sektörler

Romer'in modeli dört girdi ve üç sektörden oluşur.

Dört girdi:

- 1- Sermaye, **K**.
- 2- Emek(-çi), **L**.
- 3- Beşeri sermaye, **H**.
- 4- Teknoloji düzeyi.

Üç sektör:

- (i) Araştırma sektörü.
- (ii) Ara sektör.

(iii) Son (nihai) mal sektörü

Model, "**tekelci rekabet**" ortamında fiyat-belirleyici "**denge**" koşullarını inceler (1990;s.71). Ancak, **durağan durum** ifadesi olan "denge" olgusuna karşın, büyüme modeline göre **dinamik değişim sürecini** ifade eden sürekli yeni-tasarımlar (teknolojik yenilikler) yapılmaktadır ve sonucunda gerçek yaşamda "beklenen" gelirlerde artış olacaktır. Romer, hem "durağan denge" hem de "dinamik değişim" sürecinin aynı model kapsamında olmasında bir çelişki görmez. Ayrıca, standart Neoklasik kuramların varsayımlarından biri olan "**piyasaya serbest giriş-çıkış**" varsayımı kabul edilir ki, burada ilginç olan bu varsayımın harcamaların çok yüksek olduğu bilinen Ar-Ge Sektörü için geçerli olmasıdır. Ancak, gene modelin varsayımına göre Ar-Ge sektöründe sadece beşeri sermaye istihdam edilir. Piyasaya serbest giriş-çıkış varsayımı, "**işletmelerin kazanacakları kârların şimdiki-değerinin sıfır olmasını**" sağlar (1990;s.73). Bu varsayımlar pek gerçekçi olmamakla birlikte Romer'in "gerçekçi" modelinin temel unsurları arasında yer alır.

Sadece beşeri sermayeden oluşan ve "yeni-tasarımlar" (teknolojik yenilikler) bulan Ar-Ge Sektörü, büyüme modelinin özünü oluşturur ve aynı zamanda büyümenin motorudur. Beşeri sermaye stoku ne kadar zenginse, büyüme oranı da o kadar yüksek olacaktır. Çünkü, daha önce belirtildiği gibi yeni-tasarımlar, araştırmaya ayrılan beşeri sermaye miktarı ile doğrudan ilişkilidir. Ar-Ge Sektörü'nün diğer girdisi ise bilgi stokudur. Dolayısıyla, büyümenin gerçek kaynağı Ar-Ge Sektörü'nün geliştirdiği yeni tasarımlar (teknolojik yenilikler), yeni tasarımların kaynağı ise veri bilgi stokunu kullanan beşeri sermaye stokudur. Her yeni tasarım var olan bilgi havuzuna bir katkıdır.

Modele göre, sonuçta büyümeyi belirleyen beşeri sermaye olarak da tanımlanan **işgücünün emeğinin niteliğidir**. Romer'in vardığı bu sonucun, Lucas'ın vardığı sonuçla aynı olduğunu görüyoruz. Bu durumda Romer için de;

"**gizli Marksist**" veya "**Neoklasik Marksist**" ifadesini kullanmak herhalde yanlış olmaz.

Bilgi ve beceri düzeyinden kuşku etmediğimiz Romer'in **L** harfiyle simgelenen emek(-çi) ile **H** harfiyle simgelenen beşeri sermaye veya işgücünün emeğinin niteliği kavramlarının birbirinden farklı ve bağımsız etmenler olmadığı farkında olduğunu biliyoruz. Ama, buna rağmen Romer büyüme modelinde bu iki kavramı birbirinden tamamen farklı ve bağımsız üretim etmenleri gibi kullanmaktan geri kalmıyor. Bilinçli olarak yapılan bu yanlışın nedeni ne olabilir? Neoklasik modellerin geleneksel kısırlığı, aymazlığı ve gerçeklerden uzak oluşu bu ihmalin nedeni olabilir mi?

Romer'in de kabul ettiği gibi, **L** ve **H** aynı madalyonun iki yüzüdür ve birbirinden ayrı etmenler gibi analizlerde kullanılması, iktisat olayları ve gelişmeleri daha iyi algılamamıza katkı sağlamak bir yana, aksine "doğru algılamamıza" ve "doğru öngörülerde" bulunmamıza engel oluşturur. Çünkü, gerçekte **L** ve **H** diye iki farklı üretim etmeni yoktur; sadece değişik niteliklere (beşeri sermaye birikimine) sahip **L** vardır.

Romer'in modelinin başka bir girdisi olan teknolojik yenilikler (yeni tasarımlar) ise, modelde de açıkça belirtildiği gibi, beşeri sermayenin, yani işgücünün emeğinin ürünüdür. İşgücünün zihinsel emeğinin yaratıcı nitelikleri olmadan yeni tasarımlar oluşturulamaz. Modelin dört girdisi olan **L**, **H** ve **A**'yı tek etmene, **L**'ye indirgemek yanlış olmayacaktır. Çünkü, **L** ve **H** aynı işgücüdür ve **A**'yı üreten gene aynı işgücüdür.

Geriyeye **K** ile simgelenen sermaye kaldı. Sermaye, daha doğrusu "sermaye-malları" ise, **L** tarafından işlenip, dönüştürülen ve **L**'nin verimliliğini arttırmaya yarayan doğanın varlıklarıdır. **L**'nin üretimi olan yeni tasarımlar, **K** tarafından içselleştirilmiş ve cisimleşmiştir. Dolayısıyla, Romer'in modelindeki dört girdi aslında **L** ile **D** olarak simgelenen işgücü ile doğanın varlıklarından oluşur (Gürak;2006).

Bu durumda, Romer'in **gizli Neoklasik Marksist** olduğunu ileri sürmek herhalde pek yanlış bir ifade olmaz.

Son sözler

Yukarıda, Lucas ve Romer'in büyüme modellerini çözümlene çabaları sonucu ortaya çıkan sonucun özellikle Neoklasik doktrin taraftarlarının hoşuna gitmesi beklenemez. Her iki araştırmacının vardığı sonuçların Marks'ın görüşleri ile özünde aynı olup, **işgücünü**, daha doğrusu **emekçinin emeğinin niteliğini (beşeri sermayeyi)**, ön plana çıkarması mutlaka birçok kişi için sürpriz bir sonuçtur. Ancak, ortaya çıkan gerçek bu. Bu durumda her iki ünlü Neoklasik iktisatçıyı **gizli Marksist** veya **Neoklasik Marksist** olarak tanımlamak herhalde yanlış olmayacaktır.

Hem Lucas hem de Romer'in modellerinin en önemli eksiği, zihinsel emeğın ürünü olan teknolojik yenilikleri içeren bir değer-fiyat-kuramı üzerine inşa edilmemiş olmalarıdır. Böyle bir kuram üzerine inşa edilmeyen diğer kuramların gerçek olayları ve gelişmeleri, gerçekçi bir biçimde açıklayıcı olmalarını beklemek en azından iyimserlik olur.

Her iki büyüme modelinin sadece "mal" üretimi üzerine odaklanmaları sonucu çağdaş ekonomilerin en büyük sektörü olan "hizmet üretimi" sektörü analizi göz ardı edilmektedir ve bu çok ciddi bir eksiktir. Hizmet sektörü üretimi ve ekonomiye etkilerini açıklayamayan bir büyüme modelinin "iyi bir büyüme modeli" olduğunu ileri sürülemez.

Ayrıca, tarihsel-siyasal-sosyal-kültürel-kurumsal-psikolojik etmenlerin iktisadi kuramlarda dışlanmasına bir son verilip, iktisadi kuramlara entegre edilmeleri gereklidir. Çünkü, iktisat bir sosyal bilimdir; örnek aldığı doğa bilimlerinden çok farklı özelliklere sahiptir. Neoklasik iktisadın kendine örnek aldığı Newton fizik kuralları bile çoktan değişti, ama Neoklasik iktisat hâlâ büyük sadakatle geçmişte yaşamaya devam ediyor.

Aslında bu haliyle de iktisat bilimine çok yararlı olabilir. Yapılması gereken tek şey, Neoklasik kuramların "pozitif" değil, "normatif" nitelikler taşıdığına kabulüdür.

KAYNAKLAR

- Gürak, H. 1993 An Alternative Price Theory
Unpublished Post-Doctoral Thesis
- " --- 1999 On Productivity Growth
YK-Economic Review, Dec, Vol.10, No:2, Istanbul.
- " --- 2000-a Economic Growth and Productive Knowledge
YK-Economic Review, June, Vol.11, No:1, Istanbul.
- " --- 2000-b Verimlilik Artışları (Productivity Growth)
Verimlilik Dergisi, Eylül-Ekim, MPM, Ankara.
- " --- 2006 Ekonomik Büyüme ve Küresel Ekonomi
Ekin Kitabevi, Bursa.
- Lucas, R. 1988 On The Mechanics Of Economic Development.
Journal Of Monetary Economics, July, 1988,342
- Marx, K. 1976 Capital, Vol. I
Penguin Books.
- 1977 Capital, Vol. II
Lawrance & Wishart, London.
- 1981 Capital. Vol. III
Penguin Books.
- Romer, P.M. 1990 "Endogenous Technological Change"
Jou. of Political Economy, Vol.98, October.
- Ronald Coase 1991 "The Institutional Structure of Production"
Nobel Lecture, Royal Swedish Academy
of Sciences, 09-12-1991.